

NAVIS I og II - Skibe på nettet

Eksempel på en fælleseuropæisk database

Af cand. phil. Mette Felbo.

Projektansat ved Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter, Roskilde.

Den skibshistoriske forskning har en tendens til at bevæge sig på et nationalt plan, hvilket blandt andet skyldes en række praktiske forhold. Skibsvrag er i sagens natur temmelig stationære når de én gang er blevet opstillet i et museum. Dertil kommer at en del af de arkæologiske skibsvrag ikke er tilgængelige for offentligheden, da de enten er under konservering, eller er lagt i depot da der har manglet ressourcer til konservering og udstilling. Vender man sig til litteraturen vil man ofte støde på sproglige barrierer. For lægfolk eller kolleger fra andre faggrene betyder ovennævnte besværligheder naturligvis at en mængde materiale aldrig er blevet tilgængeligt.

På den baggrund tog Museum für Antike Schifffahrt i Mainz i 1996 initiativ til en fælleseuropæisk database som blev døbt Navis I. Projektet involverede 8 lande og blev finansieret indenfor rammerne af EU's kulturprogram "Raphael". På et tidligt tidspunkt blev Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter i Roskilde (NMF) opfordret til at deltage i udviklingen af projektet. Her indgår det i centerets 2. forskningssøjle "Søfart og samfund" under ledelse af Jan Bill. NMF har stået for bearbejdningen af det skandinaviske materiale i såvel Navis I som Navis II. Otto Uldum har primært stået for Navis I-delen. Jeg har været ansat til at udarbejde Navis II, en ansættelse der ligger i forlængelse af mit speciale "Skibsbilleder i Skandinavien 800-1400. Kontekst og funktion, indhold og kildeværdi".

Navis I – Skibsvrag

På net-adressen <http://www.waterland.net/navis> kan man se resultatet af Navis I: over hundrede skibsvrag frem til 1200 e.Kr. gjort tilgængelige i en database med beskrivelser og billeder. Man har muligheden for at søge på en lang række elementer og funktioner, ligesom man kan få sine søgeresultater plottet på udbredelseskort. Man kan vælge mellem engelsk eller de medvirkende landes modersmål. Ud over vrag er også eventuelle rekonstruktioner præsenteret. Navis I har ca. 3000 besøgende om måneden (opgjort marts 2001), heraf 70% fra USA. Dette tal er en fordobling i forhold til antallet af besøgende et halvt år tidligere. I gennemsnit opholder de besøgende sig 20 minutter på adressen, dvs. der er tale om mange "tunge" brugere.

Navis II - Billeder af skibe

Da skibsvrag som regel består af mere eller mindre mangelfuldt bevarede dele af skroget hvorimod master, sejl og rigning er forsvundet, er afbildninger af skibe et meget vigtigt kilde-materiale i den skibshistoriske forskning. Men også i en bredere kulturhistorisk forstand, da den sammenhæng hvori billederne findes kan fortælle meget om skibenes funktion og symbolværdi.

Navis II er en database over skibsafbildninger frem til 1200 e.Kr. Når den om et års tid er færdig, vil man for første gang få en samlet adgang til et meget stort antal skibsafbildninger. Indtil videre er der tale om i alt 850 skibe på 450 objekter. Det skandinaviske materiale udgøres af 203 motiver.

Et nøglepunkt bliver korrespondancen mellem de to databaser: Arbejder man med et eller andet konstruktivt element i forbindelse med et vragfund, vil man kunne se eventuelle billeder der viser samme element, ligesom man med udgangspunkt i det ikonografiske materiale kan søge på tilsvarende elementer i vragdatabasen.

Arbejdsgangen

De udvalgte billeder scannes ind efter fælles retningslinier. Skibsbillederne såvel som de objekter hvorpå de findes beskrives udfra fastlangte keywords. Endeligt er der mulighed for at tilføje en kort tekst med supplerende bemærkninger. De færdige filer sendes via e-mail til Mainz, hvor én person, Allard Mees, er ansvarlig for kodning af selve databasen samt input af nyt materiale. To gange om året mødes alle involverede parter til workshops, hvor der diskuteres struktur, keywords, oversættelser og andet.

Hele projektet er altså bygget op omkring en central styring og redigering. Dette er et nøglepunkt i et projekt der består af bidrag fra mange personer med hver deres baggrund for dokumentation. Det er mit indtryk at systemet virker godt, ikke mindst fordi kommunikationen fungerer flydende takket være e-mails. I og med at deltagerne kender hinanden fra de afholdte workshops er det muligt at korresponderer på en personlig og effektiv måde, så både små og store spørgsmål hurtigt kan blive afklaret.

En anden uomgængelig faktor er naturligvis at koordinatorene i Mainz har stor erfaring med denne type projekter. Det gælder selve udarbejdelsen af databasen som den overordnede styring af projektet, samt ikke mindst kontakten til de relevante organer i EU.

Navis er kun én i en række af kulturhistoriske databaser udviklet ved Museum für Antike Schiffart – et andet eksempel er Tomba, en database over europæiske bronzealderfund (<http://www.rgzm.de>) som bl.a. Institut for Forhistorisk Arkæologi, Moesgård har bidraget til.

Det har været meget lærerigt at være knyttet til et projekt af et format som Navis. I kraft af den allerede etablerede struktur og det økonomiske fundament har man som deltager kunnet koncentrere sig om den egentlige materialebearbejdning. Samtidigt opleves processen ikke som låst takket være de tilbagevendende workshops. Det at møde udenlandske kolleger som sidder med de samme arbejdsopgaver er naturligvis også meget befordrende for arbejdet.

Målgruppen

Arbejder man indenfor rammerne af EU's kulturprogram er det en forudsætning at produktet er tilgængeligt og brugbart for alle borgere. I ansøgningen til EU hedder det bl.a. "This project shall inform the general public that ships were the essential medium of long-distance communication in early European history".

Der er altså ikke tale om en specifik forskningsrettet database. Men man har fra starten ønsket et så højt kvalitetsmæssigt niveau at der bliver tale om et reelt værktøj for fagfolk, hvorfor de enkelte landes kapaciteter på området er involverede i arbejdet. Tilbagemeldinger viser da også at Navis I f.eks. bruges af studerende og af undervisere på universiteterne.

I ansøgningen til EU er der også lagt vægt på at begge databaser kan tjene som grundlag for bygning af rekonstruktioner. Dette bl.a. for at imødekomme EU's ønsker om at nå ud til unge mennesker. Dette forhold har indflydelse på hvilket materiale der skal medtages. For Navis II betyder det bl.a. at meget enkelt udførte eller mangelfulde afbildninger ikke medtages.

Databaser – ulemper og fordele

Arbejder man med databaser som Navis er der nogle forhold man bør være opmærksom på:

- En elektronisk database skal vedligeholdes for at fungere optimalt. Når en bog er udgivet er arbejdet færdigt, men en database er ikke på samme måde et afsluttet projekt. Efter den egentlige etablering er der stadig behov for økonomiske midler for at sikre funktionen. Sådanne poster er sjældent indregnet i en projektbevilling.
- På samme måde bør der også ske en opdatering af indholdet. For at udnytte mediet fuldt ud bør databasen suppleres løbende med nye informationer. Dette kræver igen en økonomi der rækker ud over den egentlige etablering.
- Et specifikt problem er omstillingen til nye browsere. I Navis-sammenhæng har det for eksempel krævet store arbejdsressourcer at opgradere til Netscape 6 browseren. Som udgangspunkt regner man i Mainz med en teknisk opdatering/omskrivning af basen hver 4-5 år.

- Endelig er der det generelle spørgsmål om elektronisk lagring på længere sigt. Vil informationerne stadig være tilgængelige om 50 eller 500 år? Men først og fremmest må man se på de indlysende fordele der er ved at få et så stort materiale gjort direkte tilgængeligt. Ikke mindst muligheden for kombinerede søgninger er en helt ny funktion der hurtigt kan visemængden og arten af de elementer man er interesseret i.

Alt i alt mener jeg at Navis er et lykkeligt eksempel på et solidt internationalt samarbejde. Jeg tror at Navis I og II vil vise sig at blive et meget anvendeligt værktøj, vel at mærke ikke kun for en snæver kreds af skibshistorikere. Og selvom størrelsen af en succes ikke er ligefrem proportional med antallet af besøgende, er det dog værd at nævne at der med Navis-projektet er tale om en formidling af arkæologiske processer og resultater, der når ud til en betragtelig mængde mennesker, læg som lærd.

Litteratur

Bill, J.: Navis 1. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde*, nr. 8: 15-17.

Bill, J.: Navis 1 går i luften. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde*, nr. 12: 44-45.

Felbo, M.: Navis-projektet udbygges med billed-database. *Marinarkæologisk Nyhedsbrev fra Roskilde* nr. 15: 53.